

episcopi vel alicujus personæ excommunicationi sub-
jaceat, præter solius pontificis Romani, neque sub
alicujus ecclesiæ dominatu redigatur, nisi solius
Romanæ Ecclesiæ; et ut liberior ibi sepultura
habeatur, et cætera quæ in decreto ejusdem anteces-
soris nostri, in eadem ecclesia posita, scripta sunt,
inconcussa serventur. Si quis vero huic nostræ
vel illius concessionis contrarius extiterit, et abbati
Aymaro, aut ecclesiæ illius habitatoribus molestus
fuerit, et corrigere se noluerit, et proprii gradus

damnum incurrat, et velut profanus et incorrigibilis
anathema permanebit.

Datum Laterani per manum Gregorii S. R. E.
diaconi notarii sacri palatii, undecimo Kalendas
Maii, feria secunda post octavas Paschæ, indictione
15, anno Dominicæ incarnationis octingentesimo
vicesimo secundo, pontificatus autem domini Pas-
chalis papæ quarto, qui in numero pontificum cen-
tesimus habetur.

IV.

EUGENIUS PAPA II.

I.

FRAGMENTUM PRIVILEGII EUGENII II PRO ECCLESIA
S. PETRI ROTHOMAGENSIS.

(Anno 827.)

[*Neustria pia*, pag. 20.]

EUGENIUS episcopus, servus servorum Dei, etc.

Quoniam, dilectissimus filius noster, SS. Dionysii,
Medardi, et Germani, pro-voluntate charissimi nos-
tri, Ludovici imperatoris, etc., suggessit quatenus
ecclesiæ S. Petri, cui præerat in partibus Neustriæ
a Clothario constructa, ubi sanctissimus Audoenus
requiescit in corpore, hujus modi privilegium aucto-
ritate nostra firmaremus : ut scilicet omnes terras et
consuetudines terrarum, a prædecessoribus regibus,
Clothario, Theodorico, item Clothario, Dagoberto,
Clodoveo, item Theodorico, Carolo Magno, ac filio
ejus piissimo, imperatore Ludovico, isti loco con-
cessus, perpetualiter confirmaremus possidendas, etc.
Hæc igitur omnia quæ prædicta sunt, ut quæ ab
antecessoribus nostris concessa sunt, Raynardi ip-
sius urbis archiepiscopi, consensu, et imperatoris
tali anathemate confirmamus, etc., obiit Hilduinus,
anno Christi 842.

II.

RITUS PROBATIONIS PER AQUAM FRIGIDAM,
AB EUGENIO PAPA II INSTITUTÆ.

[*Mabill., Vel. Analect.*]

Cum homines vis mittere ad probationem, ita
facere debes. Accipe illos quos voluntatem habes

B mittere in aqua, duc eos in ecclesia, et coram om-
nibus illis cantet presbyter missam et faciat eos
ad ipsam missam offerre. Cum autem ad communio-
nem venerint, antequam communicent interroget
eos sacerdos cum conjuratione, ita dicens : Adjuro
vos, homines, per Patrem, et Filium, et Spiritum
sanctum, et per vestram Christianitatem quam sus-
cepistis, et per unigenitum Filium Dei, et per
sanctam Trinitatem, et per sanctum Evangelium,
et per istas reliquias quæ in ista sunt ecclesia, ut
non præsumatis illo modo communicare neque ac-
cedere ad altare, si vos hoc fecistis, aut consen-
sistis, aut scitis quis hoc egerit. Si autem omnes
tacuerint, et nullus hoc dixerit, accedat sacerdos
ad altare et communicet eos. Postea vero dicat ad
illos quos communicat : Corpus sit vobis ad probationem
hodie. Expleta missa, faciat aquam benedictam,
et accipiat sacerdos ipsam aquam, ibitque ad illum
locum ubi homines probabuntur. Cum autem vene-
rint ad ipsum locum, det illis bibere de aqua bene-
dicta, dicens ad unumquemque : Hæc aqua fiat
tibi ad probationem. Postea vero conjuret aquam
ubi illos mittit. Post conjurationem aquæ, exuat illos
vestimentis eorum et faciat eos per singulos oscu-
lare sanctum Evangelium et crucem Christi. Et
postea super unumquemque aspergat de aqua bene-
dicta et projiciat singulos in aqua. Hæc omnia fa-
cere debes jejunus, neque illi ante manducant qui
D ipsos mittunt in aqua.

De variis probationum generibus multi multa
scripsere. Probationem aquæ frigidæ huc idcirco
refero quod ab Eugenio papa instituta memoretur in
Remigianis membranis pervetustis sæculo ix exaratis,
ex quibus superiora desumpsi. Suffragatur vetus
collectio canonum in monasterio sancti Mariani
apud Antissidorum asservata, in qua forma iudicii
per aquam frigidam refertur cum hoc titulo : *Hoc*

trem, et Filium, et Spiritum sanctum, etc. Et tamen
Ludovicus Augustus in capitulari Aquisgranensi
anni 828, § 7, cap. 12, statuit, ut *examen aquæ fri-
gidæ, quod hactenus faciebant, a missis nostris inter-
dicatur ne ulterius fiat.* Quod decretum condidit Lu-
dovicus post Eugenii constitutionem, nempe anno
proximo post obitum Eugenii papæ secundi. Non
tamen ritus iste purgationis decreto Ludovici peni-
tus abolitus est, quicquid Hincmarus Rhemensis

Conjuratio hominis.

Adjuro te, homo N., per invocationem Domini nostri Jesu Christi, et per iudicium aquæ frigidæ. Adjuro te per Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, et per Trinitatem inseparabilem, et per Dominum nostrum Jesum Christum, et per omnes angelos et archangelos, et per diem tremendi iudicii, et per quatuor evangelistas Mathæum, Marcum, Lucam et Joannem, et per duodecim apostolos, et per duodecim prophetas, et per omnes sanctos Dei, et per Principatus et Potestates, per Dominaciones et Virtutes, et per Thronos, Cherubim atque Seraphim, et per tres pueros Sidrac, Misach, et Abdenago, et per centum quadraginta quatuor millia qui pro Christi nomine passi sunt, et per illum baptismum quo sacerdos te regeneravit ut si de hoc furto scisti, aut vidisti, aut bajulasti, aut in domum tuam recepisti, aut consentiens aut consentaneus exinde fuisti, aut si habes cor incrassatum vel induratum, evanescat cor tuum et non suscipiat te aqua, neque ullum maleficium contra hoc prævaleat, sed manifestetur. Propterea obnixè te deprecamur, Domine Jesu Christe, fac signum tale ut, si culpabilis est hic homo, nullatenus recipiatur ab aqua. Hoc autem, Domine Jesu Christe, fac ad laudem et gloriam per invocationem nominis tui, ut omnes cognoscant quia tu es Dominus noster qui cum Patre et Spiritu sancto vivis et regnas, Deus, in sæcula sæculorum. Amen.

Oratio ad aquam benedictam.

Suppliciter te, Domine Jesu Christe, deprecamur, tale præsentialiter facere dignare signum ut si iste quod ei obijcitur, est in aliquo culpabilis non suscipiat eum hæc aqua, sed evanescat ipse et nullatenus modo intro recipiat. Hoc autem, Domine Jesu Christe, fac ad laudem et gloriam ad invocationem nominis tui † ut omnes cognoscant quia tu es Deus verus, et præter te non est alius, qui vivis et regnas cum Deo Patre in unitate Spiritus sancti per infinita sæcula sæculorum. Amen.

Hoc autem iudicium creavit omnipotens Deus, et verum est, et per dominum Eugenium apostolicum inventum est, ut omnes episcopi, abbates, comites, seu omnes Christiani per universum orbem eum observare studeant, quia a multis probatum est et verum inventum est. Ideo enim ab illis inventum est et institutum ut nulli liceat super sanctum altare manum ponere neque super reliquias vel sanctorum corpora jurare.

III.

LITTERÆ EUGENII II IN GRATIAM COENOBII AGAUNENSIS.

(Anno 827.)

[Gall. Christ. tom. XII, instr., pag. 425.]

Quia Dominus noster oves proprias. quas suo

A diffidimus protegi patrocinio. Quapropter satis convenienter omnibus Christianis oportet ad sanctam matrem Ecclesiam et apostolicam sedem præbere concursum taliter ut et devotio conditoris convenienter sortisse videatur effectum, et piæ constructionis oraculi in privilegiis largiendis minime denegetur auxilium. Igitur quia postulavit a nobis Ludovicus, pronomine Pius, excellentissimus rex Francorum, quatenus monasterium sanctorum Agaunensium in regno Burgundiæ super fluvium Rhodanum, quod in honorem beati Mauriti et aliorum martyrum Sigismundus bonæ memoriæ rex construxisse dignoscitur, in quo Adalongo Sedunensis episcopus, sub nomine abbatis canonicorum regulam regere videtur, privilegio cum sedis apostolicæ infulis decoretur, et sub sancta, cui, Deo auctore, præsidemus Ecclesia constitutum præteritorum regit ordinem gloriosi videlicet regis Sigismundi, ac cæterorum regum post ipsius statuta et privilegia, iterum præsulatus honore consentientes confirmemus, ut nullatenus ullo deinceps tempore irrumpatur, sed sicut ante nostri prædecessores ejusdem loci monachos ita nos canonicos quos, propubis monachis nefanda et miserabili sorde pollutis, in eodem loco gloriosissimus rex ordinaverat, auctoritate sedis apostolicæ decoremus: et neque super illos prælatus aliquis sine eorum communi consilio, vel electione nitatur, neque ex communibus Ecclesiæ rebus præter dispositionem eorum quidquam pertractetur: nec alicujus prælati violentia grassantis in illorum propriorum honorum direptionem exerceatur, sed omnia privilegia auctoritate eorum decretis ordinentur et subjiciantur. Et morte anticipati fratris propria vel debita bona confratrum aut parentum dispositione secundam adhuc viventis votum distribuantur, ne sæculari pravitate rabigo ecclesiasticæ rapinæ ex hoc recoleat,...., æruginet, vel vocem lætitiæ ulla perturbationis caligine offuscet sub anathematis vinculo colligamus. Et in partibus Burgundiæ quamdam curtem, videlicet Arcum nomine, sitam in Liqonensi territorio cum ecclesiis et decimis, silvia, aquis, pascuis, cunctisque pertinentiis ejusdem ecclesiæ fratribus habendam concedimus. Præterea piis desideriis Francorum regis aures accommodantes ejusdem monasterii congregationi Dei mandatis inhærenti sedisque apostolicæ regulam servanti per hujus præceptionis auctoritatem id quod exposcimus effectu mancipamus. Et ideo omnem cujuslibet Ecclesiæ sacerdotem in præfato monasterio, vel in ecclesiis in ejus curibus sitis, et ejus elemosynis, constructis et ordinatis, nullum sui prioratus pontificium permittimus habiturum, neque illum qui civitatem Sedunensem nunc habere dignoscitur vel fuerit in posterum acquisiturus quamlibet ditionem seu potestatem extendere præter sedem apostolicam prohibemus ita ut

ibidem dominationem incipiat exercere nec ulla conciliabula præterdere aut quaslibet partes elemosynarum quæ ad sanctum monasterium a fidelibus collatæ fuerint sua in parte exigere, neque decimas quæ illic a jam dicto S. Sigismundo sunt concessæ attemptet auferre, eo quod subjectioni apostolici privilegii consistunt inconcussa. Constituimus enim per hujus decreti nostri paginam atque interdiciamus omnibus omnino cujuslibet ecclesiæ præsulibus, vel cujuscumque honoris dignitate prædictis, sub anathematis vinculo, ne aliquis hujus nostræ institutionis paginam vel donaria et libertatis honores et sanctiones quæ a prædicto rege Ludovico et aliis regibus constitutæ sunt, et præfato monasterio sub privilegiis indultæ, violare præsumat.

Eugenius, Deo auctore, in hac serie privilegii ob amorem Dei et sanctorum martyrum honorem a me facta relegens subscripsi, ac episcopos nostris præsulatus subtus adnotare jussi.

Crescentius peccator jussus a domino papa subscripsi. Bonifacius peccator jussus a domino papa subscripsi. Hieronymus peccator jussus a domino papa subscripsi. Petrus peccator jussus a domino papa subscripsi.

IV.

PRIVILEGIUM EUGENII II PRO MONASTERIO LAURIAECNSI.

[Apud Lunig. *Spicilegium ecclesiasticum*, continuatio, tom. I, pag. 678.]

Cum audivimus christianissimam conversationem vestram et sanctæ fidei honorumque operum vestrorum processum, summo gaudio atque lætitia fuimus exhilarati, quia divina in vobis operante clementia, ut Apostolus ait: *Ubi abundavit delictum, superabundavit gratia* (Rom. v), atque quomodo sancta Ecclesia Dei nostris temporibus quotidianum in electione vestra suscipit incrementum, cujus optabilis rumoris index fuit reverendissimus Yroffus, sanctæ Lauriacensis Ecclesiæ archiepiscopus et sanctissimus frater noster, vester autem spiritualis pater, qui per suam sanctam prædicationem adoptivos Deo vos genuit filios. Is itaque ad apostolorum limina orationis causa veniens, novam ecclesiam nostris apostolicis benedictionibus informandam subnixè commendavit, quia Domino auxiliante catholice gubernandam in vestris partibus suscepit. In quibus etiam quondam Romanorum quoque Gepidorumque ætate, ut lectione certum est, in septem episcoporum parochias antecessores sui jure metropolitano obtinuerant diocesis. Qua ex justitiâ et lege præfatus Deo dignissimus archiepiscopus debito obligatur, ut illi terræ prius Christianicæ, atque suorum antiquitus antecessorum creditæ providentiæ, quam nunc vos, Dei omnipotentis occulto, mediante judicio, vel ut hæreditariam possidetis, ipse evangelicus agricola, diu negata cœlestis spargat semina vitæ, atque in lucrandis Christo animabus redivivam de vobis nutriat segetem. Quem nos doctissimum divini oraculi ministrum salutis vestræ cognoscentes, per omnia

A necessarium fide et exemplo probatum merito erga illam apostolicam servantes sententiam qua dicitur: *Quomodo credent sine prædicante, aut quomodo prædicabunt nisi mittantur* (Rom. x), ab hac sancta Romana matre Ecclesia vobiscum rectorem transmisimus, atque in præfatis regionibus Hanniæ, quæ et Avaria appellatur, sed et Moraviæ, provinciarum quoque, Pannoniæ sive Mesici apostolicam vicem nostram, et diocesim atque jus ecclesiasticum exercendi, et usum ac potestatem antecessorum suorum, videlicet sanctæ Lauriacensis Ecclesiæ archiepiscoporum sibi successoribusque suis canonica auctoritate committimus, atque hujus constitutionis nostræ decretum subscriptionis privilegio roboramus. Pallium præterea, juxta consuetudinem antiquam, sanctitati suæ dedimus, quod ita sibi concessimus, sicut prædecessores nostri suis prædecessoribus concessere, privilegiorum suorum scilicet integritate servata. Cujus dilectioni quamvis hoc debito permitteremus, propter vestras autem petitionis super hac reflagitantibus ad honorem suum nostram apostolicam vicem et auctoritatem insuper accumulavimus, quod nunquam suis permissum est prioribus, quatenus et vos, confratres et coepiscopi, deinceps ei reverentiam ampliore exhibere sciatis, et in sana doctrina cœlestis eruditionis ad ædificationem vestram ut filii sapientes obediat, atque vos, laici primates et vulgus, saluberrimis præceptis suis non velut homini, sed tanquam Deo humiliter obtemperetis, et fide catholica quam per Dominum Jesum consecuti estis fortes permanentis. Nam totius doli artifex diabolus, cujus domino in baptisate abrenuntiatis, jacturam et damnum vestræ salutaris surreptionis moleste patitur ac per varias occasiones zizania perfidiæ seminando, velut multa injuria hachatur, et ut vestrum aliquis terga vertat sancta professioni incessanter mollitur. Quapropter sæpe dicti archiepiscopi, videlicet pastoris vestri a Deo destinati, institutionibus benignas aures præbete, qui vos et versutione Satanæ cavere atque ejus æternos cruciatus evadere instruit, ac ipse in die judicii de bonis operibus vestris sæculorum Domino perpetua remunerandos gloria præsentabit. Ad perfectam aurem et necessaria eruditionis vestræ salutem, ut comperimus, non sufficiunt pauci, qui modo constituti sunt vobis, episcopi, quia plures sunt adhuc gentilitatis errore ibidem detenti, ad quos propter inopiam præconii divini verbi nondum pervenit notitia Christi. Idcirco enim, ut accrescat turba fidelium, studeat solertiâ vestra pro mercede et remissione peccatorum vestrorum adminiculum atque juvamen præbere reverendissimo Yroffo archiepiscopo quatenus dudum illic constitutorum episcoporum numerus impleatur, qui congrue constituti et vobis posterisque vestris poterunt esse proficui, si ad relevationem Ecclesiarum propter nomen Domini de possessionibus vestris, quas redditus dotesque earum fama divulgante, quodam fuisse noveritis, æternam sufficientiam vobis comparantes eisdem

Ecclesiis ipsi conferatis idoneis viris ad hoc ministerium electis, maxime in his locis, si opportunitas et utilitas commendaverit, ordinentur antistites, ubi indicia ecclesiarum et ædificiorum sedes pontificales olim fuisse demonstrant; sin autem illius arbitrio et deliberatione, qui vel ubi disponantur episcopi concedimus, cui vicem nostram apud vos ecclesiastici regiminis per omnia commisimus.

V.

EPISTOLA EUGENII II AD ***.

(Anno incerto.)

[Apud Goldastum, *Collectio decretorum imperialium de cultu imaginum*, pag. 725.]

. . . Oro autem et obsecro in universo mundo (ut beati prædecessoris mei domini Gregorii papæ utar verbis), fratres et domini mei, in quantum peccatores, fratres mei, in quantum justi, domini mei, quantum ex me, humiliter supplico, quantum vero ex tanta auctoritate, sublimiter moneo, ut nemo me hoc loco propter me, despiciat, quia, etsi ad imitandum nequaquam dignus appareo, magna est tamen virtus charitatis, pacis et unitatis ad quam vos alta potestate in vico beatorum apostolorum Petri et Pauli, in nomine Domini nostri Jesu Christi invitare præsumo, cum S. Paulus veridica voce dicat: *Pacem sequimini cum omnibus, et sanctimoniam*, quia sine illa *nemo videbit Deum*, quid felicius, quam et in hoc sæculo desiderando, et in illo fruendo Deum videre? Quid est diverso infelicius, quam nec in hoc sæculo feliciter optando, nec in illo felicius fruendo videre meruerit Deum? Et, cum hujus assertionis vel veritatis in universo mundo tanta sint testimonia, quæ in præsentis tempore nulla evolvere prævaleat lingua nullus que mortalium præscire valeat, quando vel uniuscujusque, vel (quod majus est) totius mundi occasus terminusve fieri debeat, magna me, ut in omnibus

notum est, urget necessitas ut id, et ex debito reddere debeo, diutius differre non audeam, ne forte tanto charitatis debito subtracto in conspectu æterni judicis pro vobis omnibus reus appaream.

Quamobrem oro vel moneo, ut primi mei summi Dei Ecclesiæ filii Michael et Theophilus, gloriosi vero et sublimiter a Deo exaltati imperatores Romanorum, uno cum universo catholico nobilissimoque senatu ac populo vobis a Deo ad gubernandum credito, ut ea, quæ pro salute vestra, ex auctoritate beati Petri, cui Dominus et Deus noster Jesus Christus claves committere dignatus est regni cælorum dicens: *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cælis, et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in cælis*, admonere et exhortari, et insinuare necessarium duximus, patienter audiat, animumque Deo placitum vestrum, non ad contemnendum, sed ad obediendum et conservandum præparare studeatis. Ideo autem ad obediendum nobis hortamur, quia omnia, quæ vobis de hac causa dicturi sumus, tribus hoc capitulis principaliter et ordinare et confirmare parati sumus, id est, ratione auctoritate, et consilio, videlicet rationem tenendo, et eadem rationem, in quantum rationabilis, discreta, honesta et utilis fuerit, auctoritate firmando, eandem vero auctoritatem secundum catholicæ fidei veritatem et rectitudinem salubriter intelligendo; ad ultimum vero quid in his ad salutem universalis Ecclesiæ tenendum sit consilium Deo placitum dando, et idem consilium confirmando. Et quamvis, ut dignum est, divina præcellet auctoritas, primo tamen ad mitigandos atque ad adunandos animos in diversa tendentes, ratiocinando omnibus satisfacere volumus, ut eo facilius et divinam auctoritatem secundum sanam catholicæ fidei intellectum concordēs suscipiant; ac deinde certum nobis consilium suavius amplectantur, amplexumque in futuro custodiant.

V.

GREGORIUS PAPA IV.

I.

PRIVILEGIUM GREGORII IV RABANO ABBATI DATUM.

(Anno 828.)

[Apud Drouke, *Cod. dipl. Fuld.*, pag. 209.]

GREGORIUS papa, servus servorum Dei, RABANO religioso abbati monasterii Domini Salvatoris, et per te in eodem venerabili monasterio successoribusque tuis abbatibus in perpetuum. Quoniam sunt semper concedenda quæ rationabilibus congruunt desideriis, oportet ut devotioni conditoris piæ constructionis auctoritas in privilegiis præstandis minime denegetur. Igitur quia postulasti a nobis qua-

tenus monasterium Salvatoris, a sancto Bonifacio archiepiscopo constructum in loco qui dicitur Boco- nia erga ripam fluminis Uulda, privilegii sedis apostolicæ adminiculis decoretur, ut, sub jurisdictione sanctæ nostræ, cui Deo auctore deservimus, Ecclesiæ constitutum nullius alterius Ecclesiæ jurisdictionibus submitatur. Pro qua re, piis desideriis faventes, hac nostra auctoritate id quod exposcitur effectui mancipamus, et ideo omnem cujuslibet Ecclesiæ sacerdotem in præfato monasterio ditionem quamlibet habere aut auctoritatem, præter sedem apostolicam et episcopum, in cujus diocesi venerabile monasterium constructum esse videtur, cui li-